

ESCOLA, ON ETS?, ON VAS?

MONTSERRAT BAIXERAS, LAURA DE MAS, GLÒRIA PEIRÓ

UN BREU RECORREGUT HISTÒRIC

On ets? On vas? Són dues preguntes bones per repetir-se, de tant en tant, en tots els àmbits de la nostra vida. No sempre són fàcils de respondre, perquè vivim en un perpetu estat d'incertesa, propi de la naturalesa humana; però, precisament per això, perquè som humans i no granotes, els interrogants, els dubtes, les inquietuds configuren la nostra existència.

En la cultura occidental, de la qual formem part, ja fa molts segles que la idea d'Escola existeix. És evident que en altres parts de món hi ha altres sistemes d'educació, de transmissió de coneixements que permeten accedir al món dels adults. Però som on som i, per tant, a nosaltres la societat no ens demana que matem un lleó per demostrar la nostra maduresa. Aquí, el camí que porta de la infància a l'edat adulta el recorrem, en part, dins de l'escola. És, doncs, una peça clau en la formació de ciutadans. Per això la importància de les dues preguntes inicials.

Abans cal recordar que en les cultures de les quals descendim (Mesopotàmia, Egipte, Grècia, Roma) hi ha hagut una preocupació per aconseguir transmetre la saviesa, els mites, la visió particular de l'univers, els avenços tècnics (no es passa de la roda a internet en un no res) a les noves generacions perquè els nens i els joves són posseïdors d'una ment més flexible, d'un cos més resistent: el relleu generacional és imparabile (lleï de vida). En aquests temps pretèrits, els receptors de l'ensenyament eren uns pocs elements privilegiats de la

societat: noblesa i alta burgesia. Era impensable que els pàries de la terra aprenguessin a llegir i, encara menys, a escriure. Els poderosos sabien (saben) que dominar aquestes eines pot ser altament perillós. Saber escriure és saber raonar, entendre l'engany que es pot amagar en un text, defensar-se davant d'un tribunal. Qui domina ha de preveure el perill per evitar perdre el seu estatus privilegiat.

S'arriba al romanticisme (s. XIX) i l'exaltació de *l'ànima del poble*, de *la llibertat* fa que, d'una manera tímida, s'expandeixi la creença de fer arribar la cultura a capes més àmplies de la societat i aquí l'Església catòlica hi té un paper essencial. No serà, però, fins ben entrat el segle XX que s'apreciarà la implantació generalitzada de l'escola. Sense oblidar que sempre estem referint-nos a la cultura occidental i, per tant, altres zones densament poblades de la terra queden al marge del tema de l'article.

ON ETS? L'ESCOLA, UN PRIVILEGI DEVALUAT

Aquest esquemàtic recorregut històric ens porta a les preguntes inicials, on ets?, on vas? No es pot negar que aquí s'ha aconseguit un èxit democràtic: la pràctica totalitat de la població infantil i juvenil està escolaritzada perquè la seva assistència a les aules és obligada fins als setze anys. Sobre el paper, el panorama sembla meravellós; en canvi, percebem força grinyols en aquesta pseudoarcàdia. Intentem analitzar-ne el perquè.

D'entrada s'està oblidant que l'assistència a l'escola és un privilegi que s'ha aconseguit a base d'anys i lluites de moltes ments preclares que han hagut d'enfrontar-se al poder establert. S'ha perdut de vista que poder seguir pel camí del coneixement és un regal preciós i, ara, aquest obsequi és tractat només com un dret, sense contrapartides, sense adonar-se que no aprofitar aquests anys de formació és una estafa a la societat, és una forma de malversar els diners i el que és més trist: un sector ampli no és conscient que el frau se l'està fent a ell mateix.

ESCOLA O LUDOTECA

Aquesta concepció trivial de l'ensenyament ha portat a considerar els centres com una mena d'esplai, de guarderia; així s'explica aquesta idea barroera de confondre l'ensenyança i l'entreteniment; de no veure que una hora de classe comporta una concentració intensa que demana unes pauses per assimilar els nous conceptes rebuts, que és impossible fer jornades de vuit hores profitoses. Ara, si el que es vol és entretenir la mainada, només cal potenciar aquesta mena de ludoteca. Per desgràcia és el que s'està fent.

Com que la societat sembla que promou aquest esperit juganer dels nostres infants, els estadistes li presenten una planificació escolar basada en criteris polítics, moltes vegades demagògics. És bo que tothom pugui anar a l'escola, però una bona escola; no el model dels Estats Units d'Amèrica, on sembla, segons veiem a les pel·lícules, que la feina consisteix a esperar que toqui el timbre i a obrir i tancar els armariets del corredor. Sapiguen que això correspon a la realitat, però que el govern nord-americà ja es preocupa de buscar els bons estudiants per becar-los i enviar-los a les millors escoles i universitats: la resta que s'entretengui com pugui!

En línies generals, aquest model descafeïnat s'està introduint a Catalunya, i sap greu que això passi en un país de llarga tradició pedagògica, una

terra que ha estat capdavantera en canvis i transformacions espectaculars i positius. Només cal recordar l'època de la Mancomunitat de Catalunya, pionera en l'aplicació del mètode *montessori*, revolucionari en el seu moment; amb la seva política de construcció d'escoles modernes, obertes als quatre vents, algunes, fins i tot, amb piscina (estem parlant de fa uns cent anys!); amb l'organització d'escoles professionals i, també, amb la difusió de la lectura gràcies a una xarxa de biblioteques populars de la qual encara gaudim.

No podem tancar els ulls a la realitat, i el model més generalitzat ara és aquest que pretén que l'escola sigui un exemple de poti-poti, de tastaolletes. El criteri de «poc però ben fet» s'està dissolent. La gràcia sembla que rau a fer moltes activitats, moltes matèries sense cap mena d'aprofundiment, tot ben superficial. I, per reblar el clau, es demana que en els centres s'ensenyi educació viària, educació cívico-política, educació dietètica, educació domèstica, educació sexual...

S'ha de remarcar que la figura del mestre també ha estat tocada en la línia de flotació. El mínim prestigi de què havia gaudit s'ha fos en gran mesura. Actualment se li demana que, a més d'ensenyar, sigui psicòleg, pare, mare, germà, assistent social, policia, mediador, animador cultural. El sentit comú ens diu que tants papers no pot fer, que la seva feina, bàsicament, és la de desvetllar la intel·ligència, el sentit crític, el gust artístic. També, amb el seu exemple, transmetre un model de saber fer i saber estar.

¿Volem que els nostres fills formin part d'aquest grup d'alumnes entretinguts i semianalfabets? Quin camí s'ha de seguir? Què cal introduir?

ON VAS? A POC A POC I BONA LLETRA

Aquella democràcia de l'escolarització que s'ha remarcat abans, meravellosa des del nostre punt de vista, ha provocat, en part, aquest desgavell actual. L'escola pateix una crisi de creixença i, sempre, en

moments així, sembla que tot trontolli, els límits queden desdibuixats, no es troba l'equilibri necessari per tirar endavant amb èxit. Intentem recapitular quin és el paper d'aquesta institució.

La feina bàsica de l'escola és ensenyar a llegir, a escriure i a interpretar números. Sembla una pocasoltada, una obvietat, però és el seu objectiu. Ja en el parvulari, els infants, a través del joc (mètode *montessori*), s'introdueixen en el món dels símbols, dels signes, de les abstraccions; i a mesura que avancen per la primària, secundària i batxillerat fan exactament el mateix però en àmbits més amplis, més profunds. Per entendre la física, la matemàtica, la geometria, la religió, la història... *només* s'ha de saber llegir, entendre i saber-se explicar a través de l'escriptura. D'aquí ve la importància d'un bon parvulari, d'una bona primària: són els fonaments de l'edifici intel·lectual. És trist constatar que moltes vegades es valora el professor llicenciat per damunt del mestre; i aquest és qui fa la feina bàsica. Així ho han entès països com Finlàndia i, per tant, no és d'estranyar que aquesta nació ocupi el primer lloc pel que fa a l'èxit en el seu sistema d'ensenyament, segons ha donat a conèixer l'informe PISA (Programa Internacional d'Avaluació d'Estudiants).

Un altre punt que cal retocar és el *com* s'imparteixen les diferents matèries. S'hauria de bandejar la tècnica, ja apuntada, del *tastaolletes*: moltes assignatures sense relació, vistes de forma superficial, només en un curs acadèmic o, encara pitjor, en un trimestre. Aquest no és un bon sistema. Els continguts, a mesura que avancen els cursos, s'han d'anar recordant i ampliant. S'han d'establir lligams entre els coneixements adquirits. Mostrar a l'alumne que els camps del saber humà estan connectats. Si es parla del s. XVII, han de veure que la filosofia, la religió, la física, la història, la música, la química, la literatura, la matemàtica... estan relacionades, que no són camps closos. I aquesta visió de conjunt no s'aconsegueix en un any, ni en deu, perquè el món de l'estudi demana temps, calma i paciència.

Ni temps, ni calma, ni paciència abunden en el món educatiu i familiar. Ara està de moda el menjar ràpid, la solució a l'instant, els crèdits per telèfon. L'acceleració en aquest context és nefasta. S'ha de partir de la base que no tots els éssers humans tenim la mateixa capacitat d'assimilació, de comprensió, d'abstracció. Hi ha persones força dotades per a les matemàtiques, però que són incapaces d'entendre una ironia, una metàfora, i a l'inrevés; d'altres tindran una bona visió dels volums o una sensibilitat especial per a la música o la pintura. Partint d'aquestes facilitats o mancances, s'ha de procurar que els alumnes puguin desenvolupar totes les habilitats dins d'uns límits raonables, amb serenor, sense demanar impossibles i procurant que tots tinguin una sortida acadèmica, professional viable. Uns estudiants realitzats i satisfets podran esdevenir, amb més seguretat, uns bons ciutadans.

I EL MESTRE?

Es poden afegir altres elements necessaris per aconseguir una bona escola, com la importància de saber escoltar, del silenci intel·ligent, de l'ordre, de l'orgull de la feina ben feta, de la satisfacció que produeix entendre com se soluciona un problema de física o de matemàtiques, del plaer que produeix la literatura, de l'autoritat intel·lectual d'alguns mestres... i són precisament aquests, tan poc valorats en alguns àmbits, que tenen en les seves mans el tresor més important de les famílies i del país: els nens. Ells els ensenyen a llegir, entendre i compondre un text. Des d'alguns sectors se'ns vol fer oblidar que la feina és a l'aula. És el contacte del mestre, amb els seus coneixements, amb la seva personalitat, que ensenya el que sap i com ho sap als alumnes. Que és igual que expliqui matemàtiques, geografia o llengua, perquè gràcies a aquests coneixements els educa (santa paraula!). Que el nen no necessita tants especialistes (si teniu curiositat, mireu les múltiples branques de magis-

teri). Necessita una figura en qui emmirallar-se i recolzar-se, que li doni unes pautes clares, senzilles i pràctiques. El dia que la societat s'adoni de la importància del mestre, no d'aquesta espècie de psicòleg-pare-mare-amic-company, haurem entrat en el bon camí.

I hem d'agrair a les generacions anteriors que han fet possible, amb la seva feina i el seu esforç, que l'escola arribi a nosaltres; no destruïm aquests ponts del coneixement que han permès la circulació d'idees, que han millorat la vida de la humanitat. En moltes poblacions s'han construït monuments al soldat desconegut; potser fóra millor, i tots hi guanyaríem, que passéssim a aixecar-ne alguns de dedicats al *mestre desconegut*.

MONTSERRAT BAIXERAS (Castellterçol, 1959), Magisteri a l'Escola Normal de Barcelona (mestra de cicle mitjà de Primària); **LAURA DE MAS** (Barcelona, 1954), llicenciada en Hispàniques a la UAB (professora de llengua i literatura catalana i castellana a ESO i BTX); i **GLÒRIA PEIRÓ** (l'Hospitalet de Llobregat, 1953), Magisteri a l'Escola Normal de Barcelona (mestra de matemàtiques i ciències naturals al cicle superior de Primària). Totes tres porten més de vint anys compartint feina i amistat a l'Escola Sant Gregori de Barcelona i són col·laboradores habituals del diari *El Punt*.

